

**Universiteit
Leiden**
Sociale Wetenschappen

Geen-Peilers

onderzoek naar de democratie
visie van de GeenPeil beweging.

Rex van der Plas
Begeleider: B.J. Heine

Versie 2.0

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	3
1.1	AANLEIDING	3
1.2	ONDERZOEKSVRAGEN	4
1.3	METHODE EN DATA	4
2.	THEORETISCH KADER.....	7
3.	ANALYSE DEMOCRATIEBEELDEN ACTOREN.....	16
3.1	CATEGORIE A.....	16
	THIERRY BAUDET	16
	ARJAN VAN DIXHOORN & PEIJN VAN HOUWELINGEN	19
	JAN ROOS.....	22
	BART NIJMAN	24
3.2	CATEGORIE B.....	26
	HARRY VAN BOMMEL	26
	JORT KELDER	28
3.3	ANALYSE TOTALE GEENPEIL BWEGING	30
4.	CONCLUSIE.....	33
5.	REFERENTIES	35
5.1	TEKST REFERENTIES.....	35
5.2	BRONNEN GEBRUIKT IN DE DATABASE.....	37

Aantal woorden: 8395

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De discussie over de democratie is fascinerend omdat zij letterlijk zo oud is als de weg naar Rome. Hierdoor is er een breed pallet aan opvattingen ontstaan over de democratie. De eerste democratieën uit de oudheid zijn echter niet meer gebaseerd op de idealen en ideeën van onze huidige westerse democratie (Dahl 2015, 2–3). De aandacht voor zowel de maatschappelijke als wetenschappelijke discussie over de democratie is er een geweest van pieken en dalen. Pas in de 18de eeuw vindt democratie zijn weg terug als een “gewilde” staatsvorm. Echter, de toenmalige vormen van “modernere democratie” zijn sterk verschillend van wat we nu onder een democratie verstaan. Denk alleen maar aan het feit dat voor lange tijd meer dan vijftig procent van de burgers geen kiesrecht had door het uitsluiten van de vrouwelijke kiezer (Dahl 2015, 4).

Ook nu is de discussie over de inrichting van de democratie actueel, zoals blijkt uit de invoering van het raadgevend referendum. Het referendum van zes april 2016 is het eerste referendum dat gehouden werd aan de hand van de nieuwe referendumwet uit 2014 (Voermans 2015). De wet maakt het voor het eerst structureel mogelijk om een raadgevend referendum te houden in Nederland (Eerste Kamer 2015). De vraag die voorgelegd werd aan de kiezer luidde: “bent u voor of tegen de wet tot goedkeuring van de associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en Oekraïne?” (Referendum commissie 2016). De komst van de wet was aanleiding voor verschillende organisaties om direct gebruik te maken van het nieuw verkregen democratische recht. Het Burgercomité-EU, Forum voor Democratie en GeenPeil startten als eerste een succesvolle procedure om een referendum aan te vragen. Met de komst van het referendum is de discussie weer opgelaaide: *Hoe moeten we de democratie inrichten?* (Heck 2016; Tempelman 2016).

1.2 Onderzoeksvragen

Het Burgercomité-EU, Forum voor Democratie en GeenPeil vormen samen de GeenPeil beweging genoemd, omdat GeenPeil van alle groeperingen het meest op de voorgrond is getreden (Heck 2016). Deze scriptie kijkt naar de democratische denkbeelden van de GeenPeil beweging. Het doel is om het democratiebeeld van de GeenPeil beweging te verhelderen en in een wetenschappelijke context te plaatsen.

Om een goed beeld te krijgen van de opvattingen van de GeenPeil beweging is het belangrijk om te weten hoe zij tegenover de democratie staat. Het is van belang om te begrijpen hoe hun visie zich verhoudt tot de werking van de democratie. De hoofdvraag die in deze scriptie centraal staat is daarom als volgt geformuleerd:

Welke visie heeft de GeenPeil beweging op de Nederlandse democratie?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt een drietal stappen doorlopen. Voor elke stap is een deelvraag geformuleerd. De eerste vraag luidt: *Welke democratie vormen zijn er?* Hierbij zal gekeken worden naar de verschillende manieren waarop een democratie ingericht kan worden. In de tweede stap wordt de vraag 'wie vormen de GeenPeil beweging?' beantwoord. De derde en laatste deelvraag luidt: *Welk democratie model staat de GeenPeil beweging voor?* Bij deze stap zal de GeenPeil beweging tegen het licht worden gehouden zodat bepaald kan worden welke democratie model zij voorstaan. De antwoorden van de drie deelvragen leiden tot het antwoord op de hoofdvraag.

1.3 Methode en data

Het onderzoek zal uitgevoerd worden aan de hand van krantenartikelen uit de algemene Nederlandse dagbladen en interviews met de actoren van de GeenPeil beweging op internet en televisie. Uit de artikelen en interviews worden uitspraken gehaald die de mening van de actoren over de democratie blootleggen. Er is gekozen om te werken met de landelijke dagbladen, omdat het debat over het referendum hierin breed is bediscussieerd. De GeenPeil beweging heeft daarnaast zelf gebruik gemaakt van de internetplatformen die zij tot hun beschikking hadden, zoals de website GeenStijl of de internetserie 'stemmen of slikken' op YouTube. De internetbronnen zijn ook meegenomen in de analyse.

Over de methode dient opgemerkt te worden dat de analyse beperkt wordt, doordat er gekozen is om met secundaire bronnen een database te bouwen. Hierdoor zijn de uitspraken van de actoren mogelijk gekleurd door de context van het interview waarin zij aan bod kwamen. Een opzet waarbij de actoren individueel geïnterviewd en naar hun democratie visie zou zijn gevraagd, was wellicht zuiverder geweest. Echter, met de tijd en middelen die beschikbaar waren en door de secure wijze van interviewkeuzen is het resultaat zo zuiver mogelijk. Doordat de actoren altijd zelf aan het woord waren in het interview is interviewer bias zoveel mogelijk beperkt.

De actoren die gekozen zijn voor de analyse hebben allemaal publiekelijk gezegd de GeenPeil beweging te steunen. De actoren zijn te verdelen in twee categorieën. Categorie A zijn de actoren die direct verbonden zijn aan een van de organisaties die het initiatief hebben genomen voor het Oekraïne referendum. Actoren in categorie B steunen de GeenPeil beweging openlijk, maar behoren niet tot de initiatiefnemers. De actoren die geanalyseerd worden zijn:

Categorie A

• Thierry Baudet	Voorzitter Forum voor Democratie en betrokken bij het Burgercomité-EU.
• Arjan van Dixhoorn & Pepijn van Houwelingen	Oprichters Burgercomité-EU.
• Jan Roos	Initiatiefnemer GeenPeil en journalist GeenStijl.
• Bart Nijman	Initiatiefnemer GeenPeil en journalist GeenStijl.

Categorie B

• Harry van Bommel	Tweede Kamerlid voor de SP.
• Jort Kelder	Oprichter 925.nl en verbonden aan het Forum voor Democratie.

De uitspraken van de bovengenoemde actoren zullen geanalyseerd worden aan de hand van het democratische analysekader van Hendriks. Volgens dit analysekader heeft de democratie twee dimensies: de aggregatieve versus de integratieve democratie en de indirecte democratie versus de directe democratie (Hendriks 2006, 41). Hendriks komt tot vier verschillende democratie modellen: *indirect & aggregatief* (pendule democratie), *indirect & integratief* (consensusdemocratie), *direct & aggregatief* (kiezersdemocratie) en *direct & integratief* (participatiedemocratie) (Hendriks 2006, 41–44).

Democratiemodellen		
	Aggregatief	Integratief
Indirect	Penduledemocratie	Consensusdemocratie
Direct	Kiezersdemocratie	Participatiedemocratie

Figuur 1: democratie modellen (Hendriks 2006, fig. 1.1)

De vier modellen van de democratie worden volgens Hendriks gevormd door een boven- en onderliggende laag. De onderliggende laag noemt Hendriks het fundament. De bovenliggende laag noemt hij de expressievormen van de democratie (Hendriks 2006, 45–47). Deze boven- en onderliggende lagen van het analyse kader zullen worden uitgelegd in het theoretisch kader. Het complete raamwerk van Hendriks omvat 20 posities en deze vormen het analysekader voor de scriptie. Elke positie is omgezet naar een code in het analyseprogramma MAXQDA. Aan de hand van het codeerschema zijn 28 artikelen gecodeerd. Wanneer een uitspraak uit een artikel past bij een van de posities is deze gecodeerd. Het doel is om de GeenPeil beweging vanuit de 20 posities te kunnen plaatsen in een van de vier democratie modellen.

2. Theoretisch kader

Om een goed begrip te krijgen van het democratische raamwerk van Hendriks is het van belang om het raamwerk te plaatsen in de bredere wetenschappelijke discussie over democratie. Dit hoofdstuk begint met de criteria waaraan een democratie dient te voldoen volgens Dahl. Vervolgens zal gekeken worden naar de manier waarop een democratie dient te functioneren volgens Lijphart. Deze theorieën over democratie vormen de basis voor het raamwerk van Hendriks.

Het woord democratie is afkomstig van de Griekse woorden *demos*, wat het volk betekent en het woord *Kratos*, wat macht betekent. De term democratie betekent dan ook vrij vertaald; als het volk aan de macht is (Dahl 2015, 11–12). De term en de staatsvorm vindt haar oorsprong in oudheid, vijfhonderd jaar voor Christus (Dahl 2015, 17). De lange geschiedenis van de democratie draagt bij aan de verwarring rondom het begrip. Democratie heeft zich namelijk niet via een evolutionair proces ontwikkeld. Dahl stelt dat wanneer de omstandigheden historisch juist waren, de democratie telkens als het ware opnieuw uitgevonden is. (Dahl 2015, 9-10). De herhaaldelijke opkomst van de democratie heeft ervoor gezorgd dat er vele democratische varianten zijn. Al deze “oude” bestuursvormen hadden weliswaar democratische kenmerken, maar voldoen niet aan de huidige normen voor democratie (Dahl 2015, 19–22).

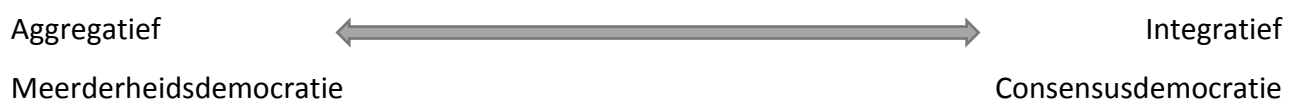
Dahl geeft een vijftal criteria waaraan een democratische bestuursvorm dient te voldoen. Allereerst dient er sprake te zijn van *effectieve participatie*. Dit houdt in dat wanneer beleid wordt bepaald, alle burgers de mogelijkheid hebben om hun mening over het beleid te uiten en ook over de manier waarop het beleid eruit dient te zien. Ten tweede moet er *gelijkwaardig stemrecht* zijn, dat wil zeggen dat alle burgers een gelijke stem moeten hebben bij de verkiezingen. Ten derde moeten alle burgers *gelijke toegang tot informatie* hebben, zodat zij een standpunt kunnen vormen over het beleid. Als vierde moet de burger *de agenda kunnen beheersen*. De wil van de burger moet bepalend zijn voor wat er op de politieke agenda staat. De politieke agenda staat altijd open voor nieuwe onderwerpen. Als laatste en vijfde criteria dienen alle volwassenen (binnen het redelijke) in de staat te zijn om het *burgerschap te verkrijgen*. Deze vijf criteria zorgen ervoor dat er een

eerlijke en gelijke kans is voor elke burger om deel te nemen aan het politieke proces (Dahl 2015, 37–40). Deze democratische beginselen zijn echter een streven en niet altijd haalbaar wanneer ze in een grote samenleving worden toegepast. Het zijn eerder criteria waar zoveel mogelijk naar gestreefd dient te worden (Hendriks 2006, 31). Via de criteria van Dahl komt Hendriks tot een algemene definitie van democratie:

“Democratie is een politiek systeem waarin de burgers regeren, zelfstandig of via anderen die door het volk worden gekozen, beïnvloed en gecontroleerd, op een wijze die elke burger gelijkstelt aan iedere andere.”

Citaat 1 (Hendriks 2006, 36)

Lijphart kijkt verder naar het functioneren van de democratie en komt met twee typen democratie: de meerderheidsdemocratie en de consensusdemocratie. Het verschil zit hem in wanneer een besluit legitiem is. In een meerderheidsdemocratie is een besluit legitiem als vijftig procent van de kiezers plus één achter het besluit staat. In een consensusdemocratie is de vijftig procent plus één slechts een minimale vereiste voor het nemen van een besluit. Voor het nemen van een legitiem besluit moet een zo breed mogelijke consensus worden gevonden (Lijphart 2012, 1). In een meerderheidsmodel wordt het politieke proces gekenmerkt door uitsluiting, competitie en hoor en wederhoor, terwijl in een consensusmodel het politieke proces zich kenmerkt door inclusiviteit, onderhandelingen en compromissen (Lijphart 2012, 2). Lijpharts democratie types komen tot stand door onderscheid te maken tussen de aggregatieve en integratieve democratie. Er ontstaat een model zoals in figuur twee.

Figuur 2: democratie model lijphart.

Over hoe de democratie dient te functioneren bestaan dus vele “smaken”, waarbij de één niet democratischer is dan de ander. Lijphart kijkt vooral naar de verschillende visies op de meerderheid die nodig is om een besluit te nemen. Hij gaat ervan uit dat de burger vertegenwoordigd wordt door representanten in een parlement en zelf weinig directe invloed uitoefent. Er zijn echter nog meer democratische “smaken” dan de twee die Lijphart omschrijft. Hendriks gebruikt de tegenstelling aggregatieve versus integratieve democratie,

maar voegt er een tweede dimensie aan toe. Hij komt met de dimensie van indirecte versus directe democratie. Met deze toevoeging ontstaat een tweedimensionaal model met twee assen zoals in figuur drie. Hendriks komt zo tot een viertal democratische modellen zoals eerder uiteengezet (Hendriks 2006, 41).

Democratiemodellen		
	Aggregatief	Integratief
Indirect	Penduledemocratie	Consensusdemocratie
Direct	Kiezersdemocratie	Participatiedemocratie

Figuur 3: democratie modellen (Hendriks 2006, fig. 1.1).

Naast de meerderheids- en consensusdemocratie van Lijphart komt Hendriks met nog twee democratie “smaken”. De smaken kiezers- en participatiedemocratie onderscheiden zich van de pendule- en consensusdemocratie doordat ze directe inspraak van de burger voorstaan. Het verschil tussen de kiezers- en participatiedemocratie is hetzelfde als het verschil tussen de meerderheids- en consensusdemocratie van Lijphart, namelijk het percentage steun dat nodig is voor legitiem beleid (Hendriks 2006, 41).

Een voorkeur voor een democratisch model ontstaat niet zomaar en staat ook niet per definitie op zichzelf, aldus Hendriks. Michael Thompson zei ooit, *zoals je een toilet kunt blijven poetsen, omdat hij iedere keer weer zijn steriele eigenschappen verliest, zo kun je ook blijven poetsen aan de democratie* (Hendriks 2006, 45). Hendriks stelt dat het “poetsen” van de democratie gebeurt op verschillende niveaus. Daarom dient men naar meer variabelen te kijken dan alleen de variabelen uit figuur drie. Onder de democratische modellen bevinden zich de dimensies van de *fundamenten* waarop het democratische model zich baseert. Het fundament van het democratische model wordt gevormd door de politieke cultuur en de samenlevingscultuur. Boven de democratische modellen staan de patronen van burgerschap en leiderschap. Dit noemt Hendriks de *expressieve* vormen van het democratisch model. Er ontstaat een democratisch analyse kader zoals in figuur 3 (Hendriks 2006, 46–47).

Expressies	Leiderschapsstijlen	
	Stemmingmaker	Bruggenbouwer
	Representant	Gladiator
	Ondersteuner	Rentmeester
		Advocaat
		Coach
Modellen	Burgerschapsstijlen	
	Kiezer	Spreker
	Toeschouwer	Toeschouwer↔Kiezer
	Speler	Toeschouwer↔Spreker
		Speler↔Kiezer
		Speler↔Meespreker
Fundamenten	Democratiemodellen	
	Aggregatief	Integratief
	Indirect	Penduledemocratie
	Direct	Consensusdemocratie
		Kiezersdemocratie
		Participatiedemocratie
	Politieke culturen	
	Kiezen	Delen
	Iedereen zijn plek	Massademocratie
	Iedereen telt mee	Gardiaanse democratie
		Protectionistische democratie
		Basisdemocratie
	Samenlevingsculturen	
	Ik-Cultuur	Wij-Cultuur
	Fijnmazig	Atomisme
	Grofmazig	Hiërarchie
		Individualisme
		Egilitarisme

Figuur 4: Fundamenten en expressies van democratie (Hendriks 2006, fig. 2.2)

Figuur vier laat zien dat elke laag uit een tweetal dimensies bestaat. Het raamwerk is met zijn drie lagen met elk vier tot acht posities erg complex. Daarom zal het model stap voor stap worden uitgelegd. Bij de uitleg van de posities binnen de dimensies wordt altijd links onderin begonnen. Daarna worden de andere posities tegen de klok in behandeld.

Samenlevingsculturen		
	Ik-Cultuur	Wij-Cultuur
Fijnmazig	Atomisme	Hiërarchie
Grofmazig	Individualisme	Egilitarisme

Figuur 5 Samenlevingsculturen van Hendriks (Hendriks 2006, 52)

Bij de samenlevingscultuur horen twee dimensies: de *ik-cultuur* versus de *wij-cultuur* en het *fijnmazige* versus het *grofmazige* raster. In een ik-cultuur staat het individu voornamelijk op zichzelf. In een wij-cultuur wordt het individu beschouwd als een onderdeel van een groter collectief. De fijnmazigheid of grofmazigheid van een cultuur heeft betrekking op hoe het

denken en doen van mensen wordt gevormd. Wanneer iemands mening of standpunt wordt bepaald door de positie die hij of zij heeft in de maatschappij, spreken we van fijnmazigheid. Een grofmazige samenleving wordt gekenmerkt door gelijkwaardigheid. Burgers hebben geen vaste positie waardoor hun mening niet ingegeven wordt door hun positie in de samenleving (Hendriks 2006, 51–55).

De eerste positie is het *individualisme*; de structuur in de samenleving laat mensen vrij om een opinie te vormen. De opinie van het individu staat bij het individualisme boven de opinie van de gemeenschap (ik-cultuur & grofmazig). De Individualistische cultuur hoort in het model van de kiezersdemocratie (Hendriks 2006, 53).

De tweede positie is het *egalitarisme*. In het egalitarisme is het individu ook vrij om zelf een opinie te vormen, maar in tegenstelling tot het individualisme is de mening van het individu onderschikt aan de mening van het collectief. In een egalitaire samenleving is het gehele collectief dus belangrijker dan een groep van individuen (wij-cultuur en grofmazig). Het Egalitarisme is onderdeel van het model van de participatiedemocratie (Hendriks 2006, 53–54).

In een *hiërarchische* samenleving is het collectief van belang. Elk individu is lid van een gemeenschap en elke gemeenschap heeft zijn eigen vertegenwoordigers die namens de gemeenschappen op zoek gaan naar een consensus tussen de gemeenschappen. Door het systeem van vertegenwoordigers ontstaat een hiërarchie waarin elke burger zijn plek heeft (wij-cultuur en fijnmazig). Het democratiemodel dat bij een hiërarchische samenleving hoort is de consensusdemocratie (Hendriks 2006, 54).

De laatste positie is die van het *atomisme*. In een atomistische samenleving is het ieder voor zich en wordt ervan uitgegaan dat door verschillen in vermogen en macht niet iedereen aan alles kan deelnemen. Er is geen sprake van streven naar een collectief zoals in een hiërarchische samenleving. Eenieder heeft zijn plek in de samenleving door de mogelijkheden die hij of zij heeft (ik-cultuur en fijnmazig). Het democratie model dat past bij een atomistische samenleving is die van de pendule democratie (Hendriks 2006, 54).

Politieke culturen		
	Kiezen	Delen
Ieder zijn plek	Massademocratie	Gardiaanse Democratie
Iedereen telt mee	Protectionistische Democratie	Basisdemocratie

Figuur 6: politieke culturen van Hendriks (Hendriks 2006, 50)

De tweede laag in het fundament van de democratie wordt volgens Hendriks gevormd door de politieke cultuur. Met de politieke cultuur worden de duurzame tendenties en patronen in de politieke instituties bedoeld. De eerste dimensie is *iedereen zijn plek* versus *iedereen telt mee*. De dimensie bekijkt of iedereen meetelt in het politieke proces als een volwaardige speler of dat iedere burger een eigen onderscheidende plek heeft. De tweede dimensie is die van het *kiezen* versus *delen*. Volgens de logica van het kiezen heeft de burger een keuze tussen het ene of het andere. Bij de logica van het delen is de beslissing meer een compromis; een beetje van het ene en een beetje van het andere (Hendriks 2006, 51).

We beginnen wederom links onderin bij de *protectionistische democratie*. In deze cultuur staat het zelfbeschikkingsrecht van het individu centraal. Het individu heeft de vrijheid om een keuze te maken tussen wetsvoorstellen. Iedereen telt mee want elk individu is belangrijk en er worden per individu keuzes gemaakt zonder compromissen (iedereen telt mee en kiezen). Het model van de kiezersdemocratie, waarbij directe invloed van het individu gevraagd wordt en iedere stem op zich staat, past bij deze politieke cultuur (Hendriks 2006, 48).

De positie *Basisdemocratie* wordt gekenmerkt door inclusiviteit van ieders mening in het politieke debat. Echter, hier gaat het niet om de individuele mening, maar om het streven naar een collectieve mening. Elke burger neemt deel aan het politieke debat om zo tot een consensus te komen (iedereen telt mee en delen). De basisdemocratie past in het model van de participatiedemocratie (Hendriks 2006, 48–49).

In de *gardiaanse democratie* laat de burger zich vertegenwoordigen door een deskundige zaakwaarnemer zoals vakbondsleiders en belangenorganisaties. De “deskundigen” onderhandelen samen over een compromis. De burger moet zich schikken en plooien naar de consensus die bereikt wordt door de vertegenwoordigers (ieder zijn plek en delen). De gardiaanse democratie valt in het model van de consensusdemocratie (Hendriks 2006, 49–50).

De laatste politieke cultuur is die van de *Massademocratie*. Net zoals in de gardiaanse democratie kent de massademocratie vertegenwoordigers, maar deze vertegenwoordigers worden gekozen door het volk tijdens verkiezingen. Nadat de burger gekozen heeft, krijgen de vertegenwoordigers de beslissingsbevoegdheid volledig in handen (ieder zijn plek en kiezen). De massademocratie valt in het model van de pendule democratie (Hendriks 2006, 50).

Nu de fundamenteën uiteen zijn gezet, wordt er gekeken naar de lagen aan de expressiekant. De expressiekant kijkt naar hoe de democratie functioneert in de praktijk en welke rol de burger en de politiek leider spelen in dit proces.

Burgerschapstijlen		
	Kiezer	Spreker
Toeschouwer	Toeschouwer-Kiezer	Toeschouwer-Spreker
Speler	Speler-Kiezer	Speler-Meespreker

Figuur 7: burgerschap stijlen van Hendriks (Hendriks 2006, 56)

Bij de burgerschapstijlen geeft Hendriks twee dimensies: *toeschouwer* versus *speler* en *kiezer* versus *spreker*. Het verschil tussen toeschouwer of speler zit hem in hoeverre de burger bij de politiek wordt betrokken. De burger als toeschouwer laat het debat over aan de politicus, in tegenstelling tot de speler, die wel actief betrokken is in het debat. Kiezer versus spreker gaat erover of de burger zijn mening uit via verkiezingen of dat de burger daadwerkelijk mee debatteert over het beleid (Hendriks 2006, 55 - 56).

Links onderin figuur zeven staat de *speler-kiezer* positie. Er wordt van de burgers verwacht dat zij een mening hebben over beleidsvraagstukken en die delen in het politieke debat via volksraadpleging. De keuzes die de burger maakt zijn concreet in een ja of nee vorm, of de keuze tussen de een of de andere bestuurder. De Speler-kiezer positie valt in het model van de kiezersdemocratie (Hendriks 2006, 56–57).

Bij positie van *speler-meetspreker* is de burger niet een actief deelnemer tijdens referenda en verkiezingen, maar wordt er van de burger verlangd dat hij zijn mening direct uit in het publieke debat. De burger dient in het debat zijn standpunt aan te kunnen passen om tot een consensus te komen. De positie speler-meetspreker valt in het model van de participatie democratie (Hendriks 2006, 56).

Bij de positie *toeschouwer-inspreker* wordt niet verwacht dat de burger direct meepraat in het politieke debat; dit laat de burger over aan zijn vertegenwoordiger. Het belang van verkiezingen is hierdoor kleiner. Het debat tussen de belangengroepen moet voor een brede consensus zorgen. De toeschouwer-inspreker positie past in het model van de consensusdemocratie (Hendriks 2006, 56).

De laatste positie is die van *toeschouwer-kiezer*. Van de burger wordt verwacht dat hij periodiek een keuze kan maken voor een vertegenwoordiger. Na deze keuze kijkt de burger toe hoe het politieke proces zich voltrekt. De burger hangt niet achterover, maar observeert de politiek over een periode om bij de volgende verkiezingen weer een keuze te kunnen maken. De positie valt in het model van de pendule democratie (Hendriks 2006, 56).

Leiderschapsstijlen		
	Stemmingmaker	Bruggenbouwer
<i>Representant</i>	Gladiator	Rentmeester
<i>Ondersteuner</i>	Advocaat	Coach

Figuur 8: leiderschapstijlen van Hendriks (Hendriks 2006, 57)

De laatste laag in het model is de van Hendriks is de leiderschapstijl, hierbij gaat het om de rol die de politici spelen in het democratische proces. De dimensies zijn hier *representant* versus *ondersteuner* en *bruggenbouwer* versus *stemmingmaker*. Met een representant wordt een politicus bedoeld die een bepaalde groep vertegenwoordigd, zoals in een indirecte democratie. De *ondersteuner* is een politicus die de burger slechts ideeën aandraagt voor het beleid; de burger wordt niet door de politicus vertegenwoordigd bij beslissingen. De bruggenbouwer is een politicus die verschillende meningen aan elkaar probeert te verbinden om zo tot een consensus te komen. De stemmingmaker daarentegen is een politicus die de toon van het debat probeert te zetten. De politicus wil dat burgers zijn voorstellen gaan steunen (Hendriks 2006, 57).

Bij de positie *Advocaat* hoort een politicus die zelf een beleid uitzet, maar vervolgens dit beleid voorlegt aan de burger ter goedkeuring. De burger beslist met de politicus als ondersteuner en stemmingmaker. De politieke advocaat wordt gevonden in het model van de kiezersdemocratie (Hendriks 2006, 58 - 59).

De positie *coach* vraagt om een politicus die niet het beleid uitzet zoals een advocaat noch iemand representeert. De politicus ondersteunt het debat van de burgers onderling en zet de uitkomst daarvan om in beleid. Deze politicus vinden valt binnen de participatiedemocratie (Hendriks 2006, 58).

De positie *rentmeester* vraagt om een politicus die de burger vertegenwoordigd en het beleid voor zijn achterban bepaald. Hierbij wordt gestreefd naar een consensus tussen de verschillende vertegenwoordigers. De rentmeester positie pas in het model van de consensus democratie (Hendriks 2006, 58).

De laatste positie van *gladiator* vraagt om een politicus die als vertegenwoordiger van zijn achterban optreedt. De politicus moet burgers voor zich te winnen, zodat hij zijn beleid kan doorvoeren. De Gladiator hoort in het model van de pendule democratie (Hendriks 2006, 58).

Nu alle lagen zijn behandeld is een raamwerk te zien dat als een tafel in- en uitgeschoven kan worden. Wanneer naar alle lagen gekeken wordt, dan kan het hele raamwerk uitgeschoven worden. Wanneer naar een specifiek aspect van democratie gekeken moet worden schuift het model in. Elke positie in de laag houdt verband met een democratie model. De complexiteit van het raamwerk bevestigt dat het debat over de democratie vele “smaken” kent. Bij de analyse schuift het raamwerk van Hendriks helemaal uit om tot slot de dimensies over elkaar heen te leggen en zo te kijken welk democratisch model het beste past bij de GeenPeil beweging.

3. Analyse democratiebeelden actoren

Zoals bij de methode is omschreven worden de actoren in twee groepen gedeeld. Allereerst zal groep A aan bod komen en ten tweede groep B. Daarna zal de gehele beweging worden besproken. In totaal zijn er 28 bronnen geraadpleegd, waarin 103 citaten zijn gecodeerd.

3.1 Categorie A

Thierry Baudet

Thierry Baudet is de voorzitter van het Forum voor Democratie en een van de indieners van het burgerinitiatief en referendumverzoek (Forum voor Democratie 2016). Baudet omschrijft zichzelf als de voorman van de intellectuele kant van de GeenPeil beweging (NOS 2016). Dit is ook terug te zien bij de analyse van Baudet. Hij spreekt vaak over zijn visie op de democratie en gaat hierbij gedetailleerd in op hoe de democratie moet functioneren. In vier bronnen zijn 34 uitspraken gevonden die in aanmerking komen voor de analyse. In diagram één is de verdeling van de uitspraken van Baudet over de democratiemodellen weergegeven. Bij 79 procent (27 in totaal) van de uitspraken van Baudet wordt naar de kiezersdemocratie verwezen, 15 procent (vijf in totaal) van de uitspraken gaan over een participatiedemocratie en zes procent (twee in totaal) gaat over de consensusedemocratie.

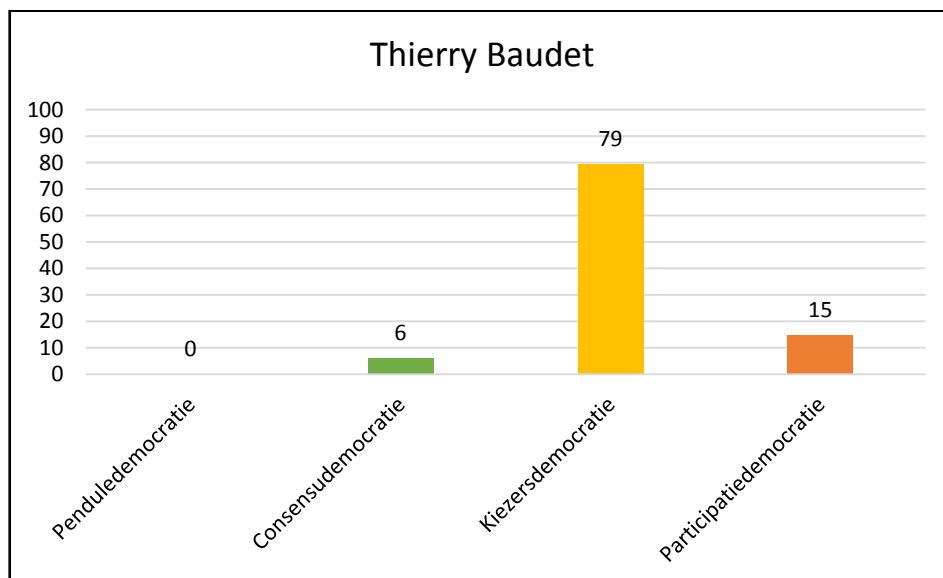

Diagram 1: percentage van de quotes van Baudet die een verwijzing maken naar een democratie model.

Er kan dus gesteld worden dat Baudet een duidelijke voorkeur heeft voor een democratie waarbij de kiezer veel directe invloed heeft op het politieke proces. Vier vijfde van de quotes pleit voor aggregatief systeem één vijfde van de quotes pleiten voor een integratief systeem. Deze verdeling geeft aan dat Baudet bij de dimensie aggregatief versus integratief een lichte mengvorm voorstaat.

Wanneer we het raamwerk van Hendriks voor Baudet uitschuiven ontstaat tabel één. In de tabel is te zien hoe vaak de uitspraken van Baudet betrekking hebben op een positie in het raamwerk van Hendriks.

Expressies	Leiderschapsstijlen	
	Advocaat	15%
	Coach	3%
	Burgerschapsstijlen	
	Speler → Kiezer	18%
	Speler → Meespreker	12%
Modellen	Democratiemodellen	
	Kiezerdemocratie	21%
	Consensusdemocratie	6%
Fundamenten	Politieke culturen	
	Protectionistisch	12%
	Samenlevingsculturen	
	Individualisme	15%

Tabel 1: percentage dat een bepaalde positie door Baudet genoemd wordt

Vanuit tabel één kan vastgesteld worden dat Baudet vindt dat de burger meer een speler dient te worden. Hij bepleit de positie van de toeschouwer niet. Baudet is verdeeld over het feit of de burger een meespreker of kiezer dient te zijn. Het verschil tussen kiezen en meespreken bedraagt 5 procentpunt in het voordeel van de positie kiezen. Dit betekent dat er een lichte voorkeur bij Baudet bestaat voor het legitimeren van beslissingen via referenda.

“De structuur die onze informatie ordent en de filterende instanties (...) zullen verdwijnen. (...) ”Weg met de Volkskrant: we lezen onze zelf samengestelde time line met bijdragen van journalisten en opiniemakers die we interessant vinden.”

CITAAT 2 (Marijnissen 2016)

In citaat twee geeft Baudet aan dat de burger zelf in staat is om zijn mening te vormen en mee te doen aan het debat. De burger is dus zeker geen toeschouwer die lijdzaam toeziet hoe de politiek zijn gang gaat. In citaat drie bepleit Baudet dat de inspraak van de burger gefaciliteerd kan worden via referenda. Dit is een duidelijke uitspraak voor een burger die zich als kiezer opstelt in het directe democratische proces en niet actief meesprekt over beleid.

Regelmatig terugkerende referenda zullen volgens hem in de directe democratie een goed instrument zijn. Drie per jaar, dat moet kunnen, zeker als we allemaal via DigiD kunnen stemmen.

Citaat 3 (Marijnissen 2016)

Wanneer de burger directer deelneemt aan het politieke proces heeft dit gevolgen voor hoe de politieke leiders zich moeten opstellen. Baudet heeft een duidelijke voorkeur voor de leiderschapsstijl Advocaat. Een politiek leider dient het volk te ondersteunen bij het vormen van zijn mening. Hierbij moet de politiek leider zaken op de agenda zetten waar het volk dan weer een mening over vormt. De politiek leider is dus een stemmingmaker zoals we dat nu zien in bij de Amerikaanse presidentiele voorverkiezingen.

Ik denk wel dat het samenhangt rond individuele personen die een bepaalde boodschap verkondigen. Zoals in Amerika met Donald Trump, dat was nodig voor mensen om te denken nu ben ik er klaar mee zoals dat in Nederland met Fortuin gebeurd is.

Citaat 4(Burgercomité-EU 2016f)

Zoals uit tabel één blijkt bepleit Baudet ook veranderingen aan de fundamentele kant van het raamwerk van Hendriks. Baudet pleit voor een samenleving waarin het individu zijn eigen keuzes maakt. De politiek dient de individuele keuzes te respecteren en te erkennen. De politieke cultuur zou het zelfbeschikkingsrecht van het individu moeten waarborgen. Dit blijkt ook uit de bovengenoemden citaten 1 en 2. De opvattingen vallen binnen het model van de kiezersdemocratie.

Er kan geconcludeerd worden dat Baudet een duidelijke voorstander is van de Kiezersdemocratie met een klein beetje participatiedemocratie in de mix. De burger dient

directe inspraak te hebben in het politieke proces. Om dit te waarborgen moet de burger het heft in eigen handen nemen en direct meespreken als de politiek de burger negeert, zoals in een participatiedemocratie. Hierbij moet men denken aan het aanvragen van een referendum of het aanzwengelen van een politiek debat. Echter, wanneer er echte keuzes gemaakt moeten worden, vindt Baudet het voldoende om de beslissing te legitimeren via een verkiezing op basis van meerderheid, vandaar dat hij meer richting een kiezersdemocratie zit dan een participatiedemocratie.

Arjan van Dixhoorn & Pepijn van Houwelingen

Arjan van Dixhoorn en Pepijn van Houwelingen zijn de oprichters van het Burgercomité-EU. De beweging ontstond na het referendum in 2005 waarbij de burger een nee tegen de EU-grondwet liet horen. De heren zijn van mening dat met het verdrag van Lissabon de EU-grondwet alsnog is ingevoerd. Nu grijpen ze de referendumwet aan om nogmaals aan de politici duidelijk te maken dat in hun ogen de burgers van Nederland geen verdere integratie met de Europese Unie wensen (Burgercomité EU 2016c). Hoewel beide heren een belangrijke rol spelen in de GeenPeil beweging, was het lastig om aan data te komen. Ze worden in het NRC mediaschuif genoemd (Heck 2016). In totaal was het mogelijk om 16 quotes te vinden in zes bronnen van Van Dixhoorn en Van Houwelingen. Van deze 16 quotes is de meerderheid afkomstig van Van Houwelingen. Echter, de heren worden bijna altijd samen geïnterviewd, waardoor aangenomen kan worden dat Van Houwelingen ook de mening van Van Dixhoorn vertolkt. Om deze reden worden ze samen behandeld in deze scriptie.

Zoals in diagram 2 te zien is, heeft net zoals bij Baudet de meerderheid van de quotes betrekking op het model van de kiezersdemocratie, 81 procent (13 in totaal). De overige 19 procent (in totaal 3) hebben betrekking op het model van de participatiedemocratie. We kunnen hieruit opmaken dat de heren een voorkeur hebben voor de directe democratie, omdat de indirecte democratiemodellen niet worden aangehaald.

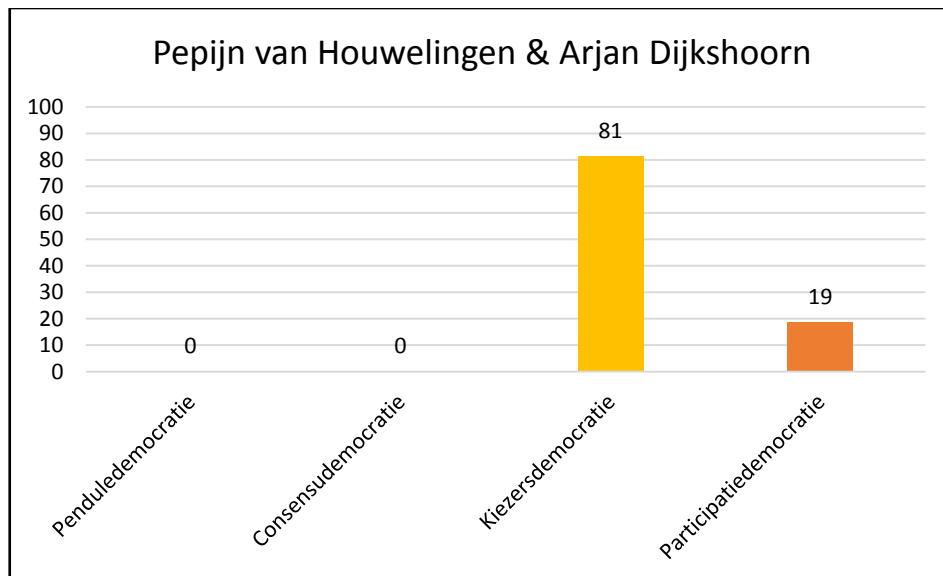
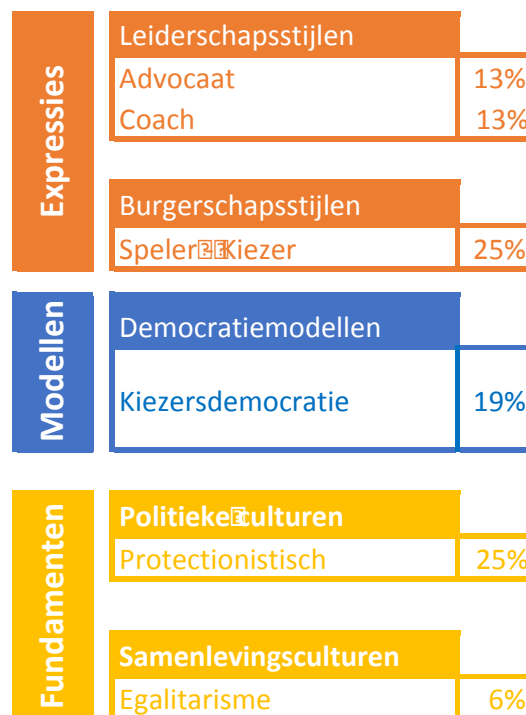

Diagram 2: percentage van de quotes van Van Houwelingen & Dixhoorn die verwijzing maken naar een democratie model.

Wanneer we naar de uitsplitsing van de quotes over de verschillende posities kijken in tabel twee ontstaat een duidelijker beeld. De tabel telt op tot 101 procent vanwege afrondingsverschillen. Van Dixhoorn en Van Houwelingen spreken het vaakst over de expressiekant van de democratie, 48 procent van de tijd. De rest van uitspraken gaat direct over de kiezersdemocratie en de gewenste politieke cultuur en samenlevingscultuur.

Tabel 2 percentage dat een bepaalde positie door Van Houwelingen & Dixhoorn genoemd wordt

Opvallend is dat de heren anders tegen het politieke leiderschap aankijken dan Baudet. Van al hun quotes gaat 25 procent over hoe een politiek leider zich dient op te stellen. De heren vinden vooral dat een politiek leider het volk bij het vormen van hun opinies dient te ondersteunen. Aangezien de positie Coach en Advocaat gelijk opgaan, kan gesteld worden dat het de heren om het even is of een politicus een bruggenbouwer of stemmingmaker dient te zijn. Dit blijkt ook uit citaat vijf waar de heren een arbiter wensen in plaats van een politicus die zelf een mening vormt.

Het kabinet kan als politieke coalitie campagne voeren, maar de staat als onpartijdige arbiter en vertegenwoordiger van alle Nederlanders, zonder onderscheid, kan dat niet.

Citaat 5 (Dixhoorn, Houwelingen, en Supheert 2016)

De heren zijn in hun positie over hoe de burger zich dient te gedragen stilliger. Zij zien de burger als een Speler-kiezer. De burger heeft een eigen mening en die brengt hij in het politieke proces naar voren door een keuzes te maken over concrete onderwerpen in referenda.

Van Dixhoorn: Dat was geen annexatie. De 'groene mannetjes', die in februari 2014 het Krim-parlement bezetten, dat waren toch Russen? Van Dixhoorn: De Krim is na een referendum aan Rusland toegevoegd.

Citaat 6 (Heck 2016)

In citaat zes onderschrijft Dixhoorn dat een referendum het middel is waarmee een besluit gelegitimeerd kan worden. Dit is een uitspraak voor de Kiezersdemocratie en de positie Speler-kiezer. Bij een ander optreden wordt dit geloof in de uitkomst van een referendum door Van Houwelingen verdedigd.

Interviewer: *wat is nu precies dat grote probleem?*

Van Houwelingen: *Nou, dat is de uitholling van de democratie door de EU. De EU breidt haar invloed en beleidsmacht steeds verder uit en trekt ook steeds meer bevoegdheden naar zich toe. Dat gebeurt jaar in jaar uit, terwijl de bevolking tien jaar geleden daar duidelijk nee tegen heeft gezegd. ...Het is nooit een onderwerp geweest bij een verkiezing in Nederland uitgezonderd het referendum van 10 jaargeleden, toen hebben we tegengestemd.*

Citaat 7 (Burgercomité EU 2016b)

Citaat zeven geeft aan dat volgens Van Houwelingen de politici na gekozen te zijn niet vrijelijk het beleid moeten formuleren en uitvoeren, maar dat zij de burgers hierbij om legitimatie dient te vragen.

Geconcludeerd kan worden dat Van Houwelingen en Van Dixhoorn zich afzetten tegen de penduledemocratie en consensusedemocratie. Ze zijn voor een directe democratie waarbij de burger inspraak heeft via referenda. De heren vinden dat de politicus een zich op moet stellen als een stemmingmaker of een bruggenbouwer. Men kan concluderen dat de heren voor een kiezersdemocratie zijn, met een randje participatiedemocratie op leiderschapsgebied.

Jan Roos

Jan Roos is werkzaam voor GeenStijl en was de voorman bij de campagne van GeenPeil om de handtekeningen voor het referendum te verzamelen. Ook nadat de handtekeningen waren opgehaald bleef Roos optreden als frontman voor de campagne van GeenPeil. Wat bij de datacollectie opvalt, is dat Roos vooral op tv en in internetfilmpjes optrad. In de interviews geeft Roos duidelijk zijn mening.

In totaal zijn 20 quotes gebruikt voor de analyse van Roos. Wanneer we kijken naar diagram drie zien we dat Roos in 85 procent (17 in totaal) van de gevallen refereert aan het model van de Kiezersdemocratie. In de overige 15 procent (3 in totaal) van de gevallen refereert Roos aan het model Participatiedemocratie.

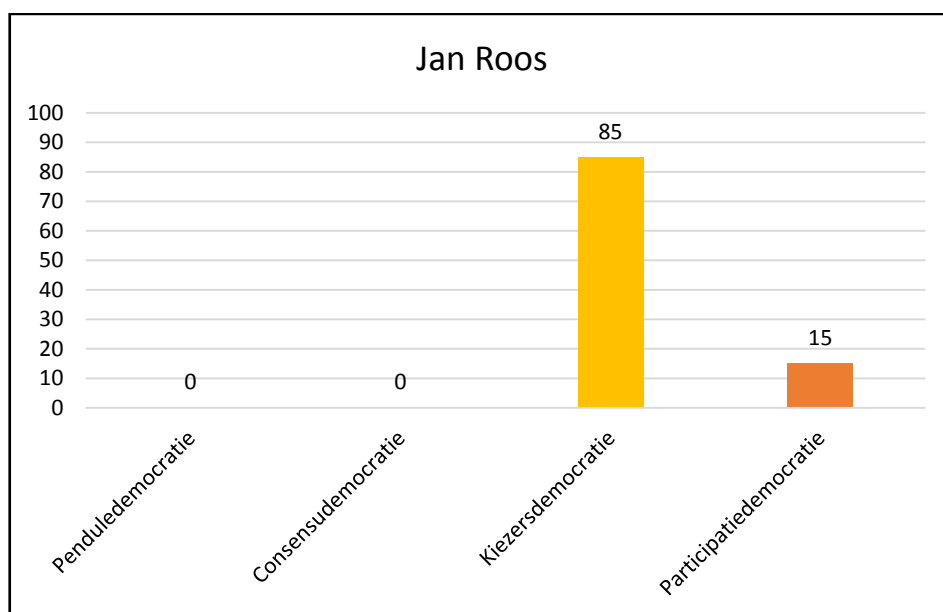

Diagram 3: percentage van de quotes van Roos die verwijzing maken naar een democratie model

Uit diagram drie valt te concluderen dat Roos een voorstander is van een directe democratie met een sterke voorkeur voor een aggregatief systeem. Wanneer we in tabel drie de diepere onderliggende posities bekijken zien we dat Roos zich vooral uitlaat over de expressiekant van Hendriks raamwerk: 65 procent van de quotes. Dit betekent dat Roos vooral kijkt naar de rol van de burger en de politicus.

Expressies	Leiderschapsstijl	
	Advocaat	15%
	Coach	5%
	Burgerschapstijl	
	Speler/Kiezer	45%
Modellen	Democratie/Model	
	Kiezer/Democratie	10%
Fundamenten	Politieke/Cultuur	
	Protectionistisch	15%
	Basis/Democratie	5%
	Samenlevings/Cultuur	
	Egalitarisme	5%

Tabel 3: percentage dat een bepaalde positie door Roos genoemd wordt

De burger moet een constantere speler worden in het politieke proces volgens Roos. Het middel om de burger aan het proces deel te laten nemen is volgens hem via referenda. In een radio-interview met BNR zei Roos:

Nu zeggen een aantal partijen, (...) dat vragen we toch een keer in de vier jaar. (...) In campagnetijd wordt er van alles verteld en daar kan je instinken of niet. Met een referendum is het heel simpel: er is een ja en een nee. En wij willen graag dat de burgerbevolking gevraagd wordt wat ze eigenlijk van de steeds verder uitdijende EU vinden. Wat vinden jullie ervan hoe het eraan toe gaat in het hele ondemocratische proces in Brussel?

Citaat 8 (BNR 2015)

In andere media optredens zoals bij het tv-programma Oog in oog, sprak Roos zich uit voor het gebruik van een meer directe democratie waar de burger via referenda zijn mening kan laten gelden.

Wij willen in eerste instantie dat associatieverdrag met Oekraïne zeker niet, maar het grote verhaal is natuurlijk dat de inspraak van de burger vergroot dient te worden en dat de democratische gehalte in Brussel behoorlijk klein zijn.

Citaat 9(Kockelmann 2016b)

In de interview serie van Stemmen of Slikken zet Roos zich af tegen de macht die politici hebben. Roos pleit voor een gelijkwaardiger speelveld tussen burger en politicus omdat hij vindt dat de macht politici corrupt maakt. De burger moet een soort poortwachter worden die de politicus controleert.

De politici zijn niet geloofwaardig en couperen hun mening. De politici doen er alles aan om hun machtspositie te behouden.

Citaat 10 (Burgercomité-EU 2016b)

Roos pleit voor het idee dat iedereen gelijk is en zelf zijn mening moet vormen. De mening van een politicus is niet meer of minder waard dan die van de gewone burger. Hiermee schuift Roos richting het egalitarisme van de participatiedemocratie.

De conclusie is dat Roos een voorstander is van de directe democratie waarbij de burger via referenda inspraak heeft op het beleid. Hij heeft een afkeer tegen de machtspolitiek, en bepleit een meer gelijk speelveld. Hiermee pleit Roos voor een kiezersdemocratie met kenmerken van participatiedemocratie net zoals eerdere actoren.

Bart Nijman

Bart Nijman is de organisator van de campagne van GeenPeil. Het is dan ook logisch dat Nijman naar voren treedt in interviews over de organisatorische aspecten van de campagne. Zo nu en dan laat Nijman ook zijn mening uit over het functioneren van de democratie. Er zijn 16 quotes van Nijman die in aanmerking komen voor de analyse. Zoals in diagram vier te zien is, spreekt Nijman in 94 procent (totaal 15) van de gevallen over de kiezersdemocratie. De andere zes procent van de quotes hebben betrekking op de penduledemocratie. Zoals uit citaat 11 blijkt is Nijman in zijn keuze voor de directe democratie erg duidelijk.

Het is voor politici niet makkelijk om te weten wat het volk wil. Daarom zouden juist onze politici dolblij moeten zijn met dit referendum; het is immers veel makkelijker om het volk adequaat te vertegenwoordigen als het volk zich over bepaalde onderwerpen expliciet uitspreekt via een referendum.

Citaat 11(Geenstijl.nl 2016a)

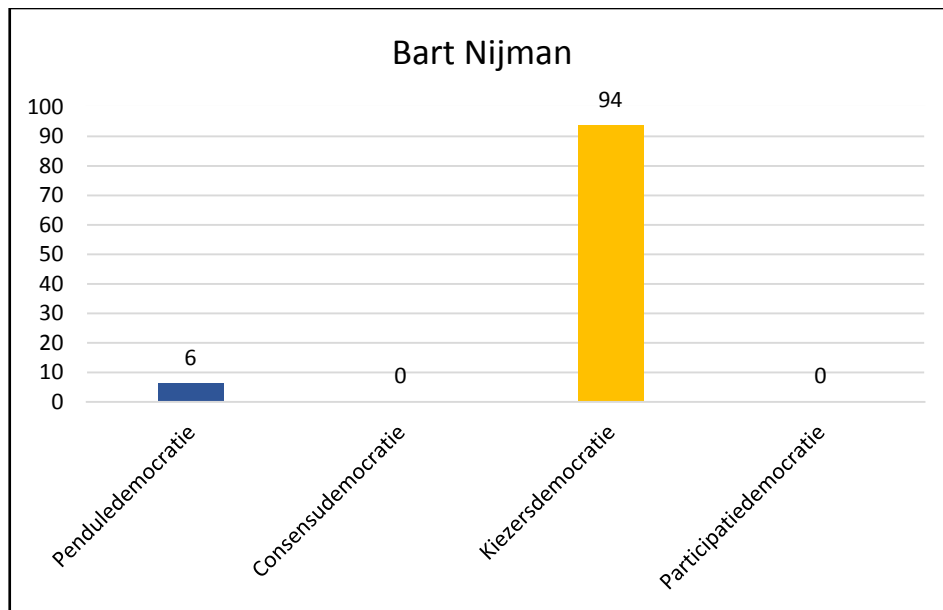

Diagram 4 percentage van de quotes van Nijman die verwijzing maken naar een democratie model

Expressies	Leiderschapsstijl	
	Gladiator	6%
	Advocaat	13%
	Burgerschapsstijl	
	Speler ↔ Kiezer	31%
Modellen	Democratie ↔ Model	
	Kiezer ↔ Democratie	19%
Fundamenten	Politieke ↔ Cultuur	
	Protectionistisch	31%
	Samenlevings ↔ Cultuur	0%

Tabel 4 percentage dat een bepaalde positie door Nijman genoemd wordt.

Als we naar het percentage quotes van Nijman per positie kijken, dan zien we dat hij de penduledemocratie alleen maar aanhaalt als het gaat om leiderschapsstijl. Nijman stelt dat de politiek leider zich nu opstelt als een gladiator en dat daar op zichzelf niks mis mee is.

Je hebt kiezers in alle natiestaten die kiezen een parlement wat een mandaat geeft om te regeren over een land. Je geeft mensen de macht om beslissingen te

*nemen namens de massa. En dat ze daarmee welvaart, vrede en veiligheid bewerkstelligen.
En als ze dat goed doen dan mogen ze blijven als ze dat niet goed doen dan moeten ze weg.*

Citaat 12 (Burgercomité-EU 2016a)

Echter, omdat de politiek leiders meer moeten luisteren naar de burgers is directe inspraak nodig. Hiermee wordt de kloof tussen de burger en de politiek gedicht volgens Nijman.

*Ze roepen altijd dat de kloof tussen burger en politiek kleiner moet," zegt Nijman. ,
Nou, dat is toch precies wat wij nu doen?"*

Citaat 13 (Rueb 2016)

*Het gaat ons niet om Rusland, het gaat ons om het democratische gehalte van de
EU en de inspraak van het volk daarop.*

Citaat 14(Burgercomité-EU 2016a)

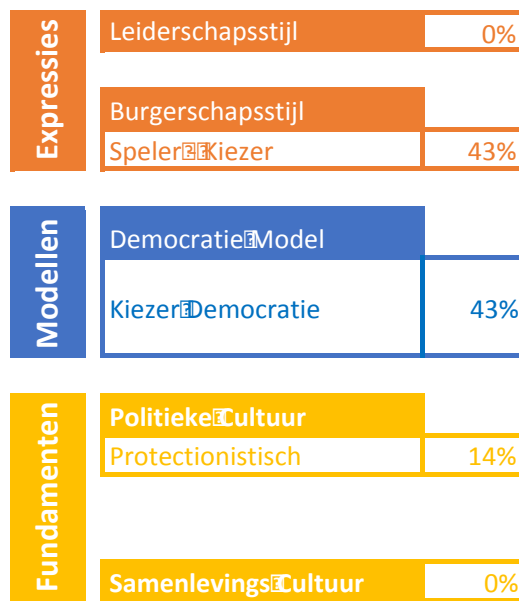
Nijmans doel voor het aanvragen van het referendum is het verhogen van het democratische gehalte. Politieke instituties zullen transparanter moeten opereren en meer moeten luisteren naar de mening van het volk.

Zoals bij de eerdere actoren kan geconcludeerd worden dat Nijman een voorkeur heeft voor een directe democratie waarbij de burger zijn mening via referenda kan uitspreken en niet via het grote publieke debat waarbij een consensus dient te worden gevormd. Nijman pleit dus voor en zuivere kiezersdemocratie zonder inmenging van andere democratie modellen.

3.2 Categorie B

Harry van Bommel

Rondom de GeenPeil beweging heeft zich een aantal mensen verzameld die samen met de "hoofdactoren" optrokken in de campagne. Harry van Bommel is de enige GeenPeil actor die Tweede Kamerlid is. Bij het verzamelen van gegevens over het democratiebeeld van Van Bommel blijkt dit dan ook al snel. Veel van wat hij zegt gaat inhoudelijk over waarom hij tegen het verdrag is en niet zo zeer over wat hij van de democratie vindt. Toch zijn er zeven quotes te vinden die allemaal passen in het model kiezersdemocratie. Vandaar dat er gekozen is om alleen de uitgesplitste positie tabel te laten zien.

Tabel 5: percentage dat een bepaalde positie door Van Bommel genoemd wordt.

In tabel vijf is te zien dat Van Bommel in 43 procent van de gevallen pleit voor de positie Speler-Kiezer. De burger dient gehoord te worden. Van Bommel spoort de kiezers aan om deel te nemen aan het democratische proces. Grote beslissingen zouden voorgelegd moeten worden aan de burger.

Dat staat niet hoog op mijn verlanglijstje, wat mij betreft blijven we in de Europese Unie. Dat wil overigens nog niet zeggen dat ik een referendum daarover zou tegenhouden. Ik vind dat je een dergelijk belangrijk vraagstuk aan de bevolking moet overlaten.

Citaat 15 (Burgercomité-EU 2016d)

Van Bommel spreekt zich dus uit voor het gebruik van referenda. Op de vraag of het volk niet gerepresenteerd dient te worden door een volksvertegenwoordiging omdat de burger niet intelligent genoeg gevonden wordt, antwoordt Van Bommel:

Over het algemeen willen kiezers hun stem uitbrengen, ook over moeilijke vraagstukken. Kijk, over de tweede Kamerverkiezingen zou je kunnen zeggen dat zijn ook heel ingewikkelde vraagstukken, want daar gaat het om allerlei standpunten.

Citaat 16 (Geenstijl.nl 2016b)

Bij het invoeren van een Kiezersdemocratie zal er een omslag nodig zijn in hoe de politiek functioneert, 14 procent van de uitspraken van Van Bommel pleiten dan ook voor een

politieke cultuur waarbij zelfbeschikking van de burger gerespecteerd wordt. De keuze van het volk is leidend; niet die van de politicus.

Wat doet u als het een Nee wordt bij het referendum: (...) dan zal ik een motie in dienen dat stelt dat het ratificatieproces moet stoppen.

Citaat 17 (Burgercomité-EU 2016d)

Geconcludeerd kan worden dat Van Bommel voorstander is van het gebruik van referenda. De mening die de burger geeft via het referendum moet leidend zijn voor de politicus bij het nemen van een besluit. Het is dus een duidelijk statement voor de Kiezersdemocratie.

Jort kelder

De tweede persoon die zich aansloot bij de GeenPeil beweging was Jort Kelder. In televisieoptredens, debatten en op zijn eigen website 925.nl laat Kelder zich uit over zijn standpunt op het Oekraïne referendum. Kelder is daarin uniek, zoals zal blijken uit citaat 18. In totaal zijn er elf quotes van Kelder die mee genomen zijn in de analyse. De meerderheid van de quotes hebben betrekking op de Kiezersdemocratie, ongeveer 90 procent (9 in totaal). Dit is in lijn met wat we bij andere GeenPeil actoren hebben gezien.

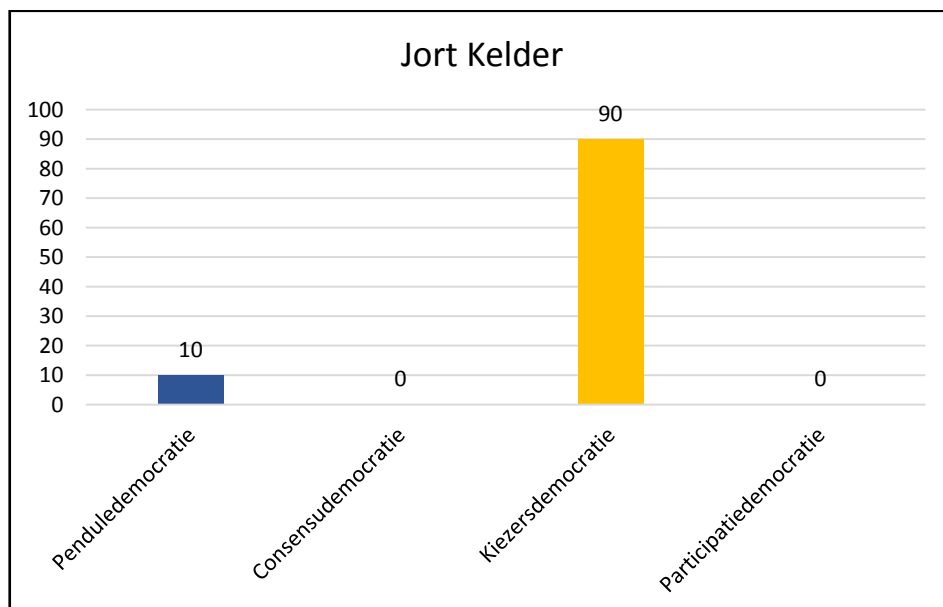

Diagram 5: percentage van de quotes van Nijman die verwijzing maken naar een democratie model

Expressies	Leiderschapsstijl	
	Advocaat	10%
	Burgerschapsstijl	
	Toeschouwer ↔ Kiezer	10%
	Speler ↔ Kiezer	40%
Modellen	Democratie ↔ Model	
	Kiezer ↔ Democratie	20%
Fundamenten	Politieke ↔ Cultuur	
	Protectionistisch	10%
	Samenlevings ↔ Cultuur	
	Individualisme	10%

Tabel 6: percentage dat een bepaalde positie door Kelder genoemd wordt.

Op het eerste gezicht lijken de percentages niet te verschillen met de andere actoren. Echter, het is bij Kelder van belang om verder te kijken dan alleen de cijfers zoals ze in diagram vijf en tabel zes staan. Een tipje van de sluier wordt opgelicht in tabel zes, omdat te zien is dat Kelder een houding van de burger verlangt als Toeschouwer-kiezer. De mening van de burger is dus niet altijd van belang voor het politieke proces, maar slechts wanneer er algemene verkiezingen zijn. Dit zou pleiten voor een indirecte democratie met vertegenwoordigers. Kelder stelt in een interview bij Oog in oog dat hij voor een vorm van censuskiesrecht zou zijn.

Kockelmann: Je zei ooit: “mensen die zich niet verdiepen in de wereld, geen kranten lezen, of op zichzelf zich niet verdiepen in wat dan ook, hebben net zo veel stemrecht als een hoogleraar en een topbestuurder. Gevolg is dat op basis van sentimenten van het gepeupel besluiten tegen de elite worden genomen.”

Kelder: Dat zei ik en daar sta ik volledig achter. (...)Ik denk dat mensen die bewust intekenen op het burgerinitiatief relatief goedgeïnformeerde mensen zijn en geen lui mensen die vergeten te gaan stemmen.

Citaat 18 (Kockelmann 2016a)

Deze uitspraak druist in tegen wat Dahl als voorwaarde voor democratie heeft gesteld, namelijk het hebben van inclusieve burgerrechten (Dahl 2015, 84–86). Kelder pleit voor een

soort census referendum. Kelder vindt dat alle betrokken burgers een bijdrage kunnen leveren aan het politieke proces. Ook hamert Kelder op de adviserende aard van het referendum. Hiermee gaat hij in tegen wat de andere actoren stellen, namelijk dat de mening van alle burgers gehoord dienen te worden.

Jazeker, maar het is toch een raadgevend referendum waarin je tegen de regering zegt; jongens maak een stap op de plaats. Ieder keer weer in een ander verdrag en in een andere contractie te stappen voor de EU te stappen. Willen we niet. Dat is het enige wat je er mee zegt.

Citaat 19 (Kelder 2016).

De conclusie is dan ook dat Kelder voor een voorwaardelijke kiezersdemocratie is. Kelder pleit wel voor een directere inspraak en vooral openheid, maar hij vindt niet elke burger genoeg onderlegd is om deel te nemen aan het politieke proces. Hiermee onderscheidt Kelder zich qua opvatting van de andere actoren.

3.3 Analyse totale GeenPeil beweging

Nu alle actoren aan bod gekomen zijn kan antwoord gegeven worden op de vraag *Welke democratie vorm staat de GeenPeil beweging voor?* In diagram zes zijn alle 104 quotes verdeeld over de vier democratiemodellen. In totaal zijn 85 procent van de quotes in lijn met de kiezersdemocratie, 11 procent zijn in lijn met de participatiedemocratie en de overige vier procent is verdeeld over consensusdemocratie (twee procent) en de pendule democratie (twee procent).

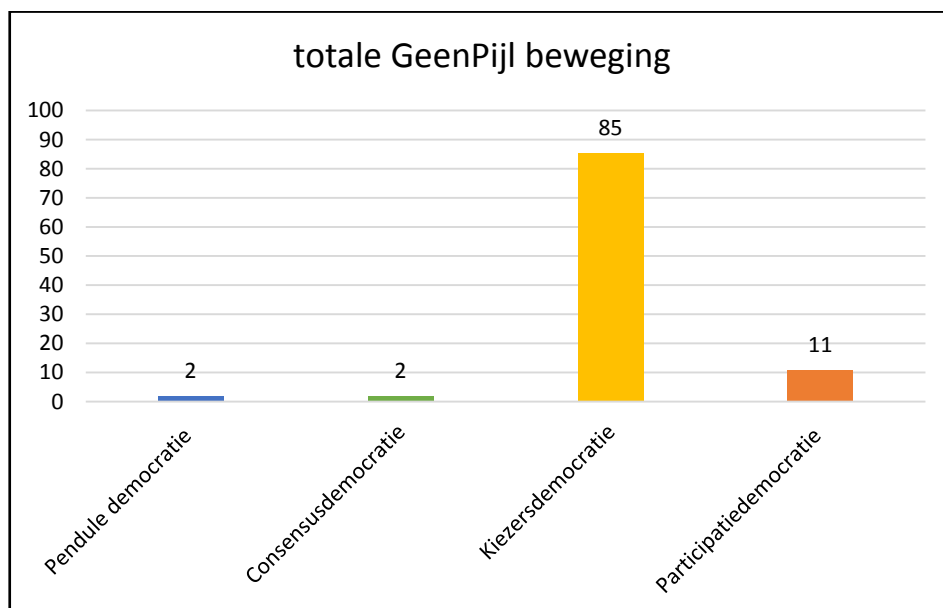

Diagram 6: Quotes van de GeenPeil beweging per democratie model in percentages

De gegevens laten zien dat er een sterke voorkeur is voor de directe democratie bij de GeenPeil beweging. In 96 procent van de gevallen sprak men zich uit voor een directe democratie (participatiedemocratie en kiezersdemocratie samen). In 87 procent van de gevallen was men voor de aggregatieve democratie (kiezersdemocratie en penduledemocratie samen). Het verschil tussen aggregatief versus integratief is dus kleiner dan het verschil tussen directe en indirecte democratie. Dit laat zien dat de GeenPeil beweging vooral meer directe inmenging van de burger in het politieke debat wil. Directe inmenging kan zowel in een kiezersdemocratie als in een participatiedemocratie. Wanneer de politiek niet wil luisteren, zal de burger zelf het initiatief voor een politiek debat moeten nemen. Door de grote schaal waarop de GeenPeil beweging directe democratie wil invoeren, ziet de beweging meer in een systeem van referenda. Dat is makkelijker toepasbaar dan burgerparticipatie via deliberatie op grote schaal. Volgens de GeenPeil beweging is de burger in staat om de keuzes te maken die in een kiezersdemocratie van hen gevraagd worden. Baudet stelde dat de informatietechnologie het voor de burger mogelijk moet maken om aan de benodigde informatie te komen voor een weloverwogen keuze. Hendriks stelt echter dat de toekomst nog moet uitwijzen of dit werkelijk het geval is (Hendriks 2006, 115–116).

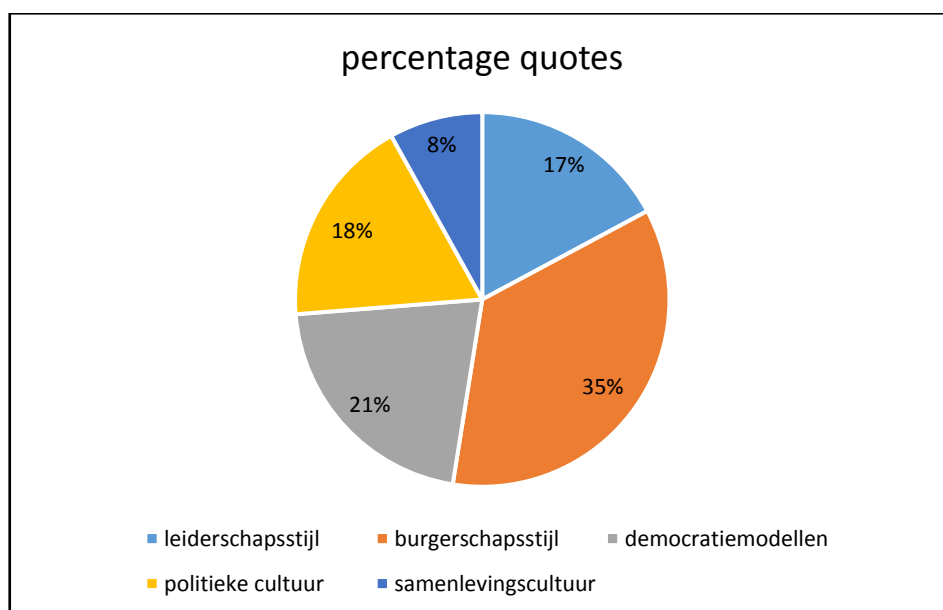

Diagram 7: percentage dat een bepaalde dimensie van Hendriks aan bod komt

Expressies	Leiderschapsstijlen	
	Gladiator	1%
	Advocaat	13%
	Coach	4%
	Burgerschapstijlen	
	Toeschouwer-Kiezer	1%
	Speler-Kiezer	30%
	Speler-Mee-Spreker	4%
Modellen	Democratiemodellen	
	Kiezersdemocratie	19%
	Consensusdemocratie	2%
Fundamenten	Politieke culturen	
	Protectionistisch	17%
	Basisdemocratie	1%
	Samenlevingsculturen	
	Individualisme	6%
	Egalitarisme	2%

Tabel 8: percentage quotes van de GeenPeil beweging per positie

De uitsplitsing van de uitspraken per dimensie zijn weergegeven in diagram 7. Het is zichtbaar dat 52 procent van de quotes gaan over de rol van burgers en politieke leiders in het politieke proces. Van alle quotes gaat afgerond 26 procent over de cultuuromslag die nodig is voor een meer directe democratie in Nederland. In tabel acht is zijn de quotes verder uitgesplitst naar positie. In de tabel ontstaat er een klein afrondingsverschil van plus een procent. Bij de samenlevingsculturen is het individualisme dominant en bij de politieke culturen is de protectionistische democratie. Bij het fundament overheersen de posities die bij het model van de Kiezersdemocratie horen. De dominante positie bij burgerschapsstijlen is speler-kiezer en bij de Leiderschapsstijlen is dit de positie advocaat. Het vaakst spreekt de GeenPeil beweging over de positie Speler-Kiezer. Hieruit valt op te maken dat de GeenPeil beweging vooral meer aandacht wil voor de mening van de Nederlandse burger. Wat opvalt is dat de bij de expressies ook de posities die bij de het model van pendule democratie worden genoemd. Echter door het lage percentage dat ze voorkomen kunnen ze als

uitschieter worden beschouwd. De democratie visies van de GeenPeil beweging valt binnen het model van de kiezersdemocratie vermengt met een vleugje van de participatiedemocratie.

4. Conclusie

Deze scriptie is gericht op het verhelderen van het democratiebeeld van de GeenPeil beweging en het in een wetenschappelijke context te plaatsen. Om dit doen is de volgende vraag gesteld: *Welke visie heeft de GeenPeil beweging op de Nederlandse democratie?* Voor het beantwoorden van de vraag zijn interviews met de actoren van de GeenPeil beweging geanalyseerd aan de hand van het raamwerk van Hendriks. De actoren die geanalyseerd zijn, zijn A) de initiatiefnemers voor het referendum: Baudet, Van Houwelingen & Van Dixhoorn, Nijman en Roos en B) de mensen die nauw betrokken waren bij de GeenPeil beweging: Van Bommel en Kelder.

De eerste conclusie is dat de GeenPeil beweging een democratie wil die gemodelleerd is naar de kiezersdemocratie met daarbij een vleugje participatiedemocratie. In de praktijk betekent dit dat de burger meer directe inspraak moet krijgen op het politieke proces. Wanneer de politiek niet naar de burger luistert, moet de burger verdergaan en het voortouw nemen in het debat om zo de politicus scherp te houden. Om het in de termen van Hendriks te zeggen: de burger moet een speler-kiezer worden die, wanneer de politicus niet luisteren wil, ook meespreker is in het politieke proces. Het gevolg is dat ook de politicus en de politieke cultuur meer open moeten staan voor de invloed van de burger. De politieke cultuur zou die van het protectionisme moeten zijn, waarbij de zelfbeschikkingsrechten van de burgers centraal staan. Het gevolg is dat de politieke leider zich meer moet opstellen als advocaat en, als de burger meesprekt, als coach.

Een tweede conclusie is dat er een verschil is tussen de actoren in de categorieën A en B. Categorie B stelt voorwaarden aan de implementatie van een kiezersdemocratie. Vooral Kelder lijkt van mening te zijn dat een referendum aan voorwaarden gebonden zou moeten zijn. Categorie A wil de kiezersdemocratie onvoorwaardelijk invoeren en voegt het vleugje participatiedemocratie toe. Categorie A draagt zelfs al onderwerpen aan voor nieuwe referenda (Abels en Baneke 2016). De actoren in Categorie A hebben de smaak te

pakken en kunnen gezien worden als een blijvende beweging. De vraag is of de “coalitie” tussen categorie A en bij B zal blijven bestaan.

Ten derde sluit de keuze voor een referendum aan bij wat de GeenPeil beweging publiekelijk als democratie visie uitdraagt. Dit lijkt een conclusie die van tevoren vaststaat. Dit onderzoek is echter dieper gegaan en heeft gekeken naar alle posities in het raamwerk van Hendriks. Hierdoor is een duidelijk beeld ontstaan van wat de GeenPeil beweging wil veranderen als het gaat om de maatschappelijke en politieke cultuur en de rol die de burger en politieke leiders in het politieke proces innemen.

De wens van de GeenPeil beweging voor meer directe democratie heeft gevolgen voor de maatschappij. Een burger die een speler is in het politieke domein zal ook zichzelf moeten informeren over de keuzes die worden voorgelegd. De “werkdruk” voor de burger zal toenemen als het om het volgen van de politiek gaat. Baudet stelde dat de burger de werkdruk aan zou moeten kunnen door de verbeterde informatietechnologieën. Vervolgonderzoek zou moeten uitwijzen of de vraag om meer directe democratie en de gevolgen daarvan, iets is waar de burger om vraagt. Tevens vraagt een directe democratie meer openheid van politici en politieke instituties. De vraag of het politieke systeem in Nederland klaar is voor de directe democratie is er ook een voor vervolgonderzoek.

Zoals Hendriks al zei: *een vitale democratie een mengvorm van de vier democratie modellen. Een gezond stelsel is kritisch naar zijn eigen functioneren en verandert mee met de tijdsgeest* (Hendriks 2006, 149). Het is duidelijk dat de discussie over de democratie en hoe deze ingericht moet worden weer volop gevoerd wordt en in de aandacht staat.

5. Referenties

5.1 tekst referenties

- Abels, Romana, en Isabel Baneke. 2016. "Staat het volgende referendum al voor de deur?" *Trouw*. <http://www.trouw.nl/tr/nl/38843/Referendum-Oekraïne/article/detail/4277726/2016/04/07/Staat-het-volgende-referendum-al-voor-de-deur.dhtml> (13 mei 2016).
- BNR. 2015. "Jan Roos: 'Nog maar 27.000 handtekeningen'". *BNR.nl*. [http://www.bnr.nl/feeds/audio/284667-1509/roos-dit-is-geen-anti-eu-of-anti-oekrane-campagne-dit-is-een-manier-om-hier-als-bevolking-iets-over-te-zeggen./BINARY/Roos:+\"Dit+is+geen+anti-EU+of+anti-Oekraïne+campagne,+dit+is+een+manier+om+hier+als+](http://www.bnr.nl/feeds/audio/284667-1509/roos-dit-is-geen-anti-eu-of-anti-oekrane-campagne-dit-is-een-manier-om-hier-als-bevolking-iets-over-te-zeggen./BINARY/Roos:+\) (9 mei 2016).
- Burgercomité-EU. 2016a. "Bart Nijman aka Van Rossem - Stemmen of Slikken Afl 10". *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=CJyzeFlwl7o> (18 april 2016).
- . 2016b. "Jan Roos I Interviewserie Stemmen of Slikken". *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=uNZKS-qVE6Q> (2 juni 2016).
- . 2016c. "Missie | Burgercomité EU". <https://www.burgercomite-eu.nl/missie/> (29 maart 2016).
- . 2016d. "Stemmen of Slikken | Afl 3 - Harry van Bommel". *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=P2BalhwMfEQ> (9 mei 2016).
- . 2016e. "Stemmen of Slikken | Afl 5 - Pepijn van Houwelingen". *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=UO5wGkD-Jnc> (9 mei 2016).
- . 2016f. "Thierry Baudet I Interviewserie Stemmen of Slikken". *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=oGTvOx4VmEg> (31 mei 2016).
- Dahl, Robert. 2015. *On democracy*. Yale University Press.
- Dixhoorn, Arjan van, Pepijn Van Houwelingen, en Beata Supheert. 2016. "Regering speelt vals om ja-stem af te dwingen". *Volkskrant*: 21.
- Eerste Kamer. 2015. *Wet van 30 september 2014, houdende regels inzake het raadgevend referendum (Wet raadgevend referendum)*. Eerste Kamer der staten generaal. <https://www.eerstekamer.nl/9370000/1/j9vvhwbtbnzpbzzc/vjsjdsec9jxa/f=y.pdf> (11 april 2016).

- Forum voor Democratie. 2016. "Team | Forum voor Democratie".
<http://forumvoordemocratie.nl/team/> (8 mei 2016).
- Geenstijl.nl. 2016a. "GeenStijl: Allesomvattende analyse van het associatieverdrag, het referendum en de Europese democratie". *geenstijl.nl*.
http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2016/03/alptekin_en_russell_nemen_het_woord.html (4 april 2016).
- . 2016b. "Gesprek op Niveau - Jan Roos en Harry van Bommel". *Youtube*.
https://www.youtube.com/watch?v=LP7u_nSkCFg (9 mei 2016).
- Heck, Wilmer. 2016. "'Oekraïne kan ons niets schelen'". *NRC-Handelsblad*.
<http://www.nrc.nl/next/2016/03/31/oekraïne-kan-ons-niets-schelen-1606419> (1 april 2016).
- Hendriks, Frank. 2006. *Vitale democratie: Theorie van democratie in actie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Kelder, Jort. 2016. "Referendum Associatieverdrag Oekraïne met Jort Kelder en Michiel van Hulten". *Youtube*. <https://www.youtube.com/watch?v=0MkLxnrK1H4> (9 mei 2016).
- Kockelmann, Sven. 2016a. "Oog in oog met Jort Kelder". *Youtube*.
<https://www.youtube.com/watch?v=tw6shgy0IMg> (9 mei 2016).
- . 2016b. "Oog in oog: Jan Roos". *NPO.nl*. http://www.npo.nl/oog-in-oog/19-10-2015/KN_1674698 (9 mei 2016).
- Lijphart, Arend. 2012. *Patterns of Democracy*.
- Marijnissen, Hans. 2016. "Schoppen tot de EU kraakt". *Trouw*.
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/4274674/2016/04/02/Schoppen-tot-de-EU-kraakt.dhtml> (4 april 2016).
- NOS. 2016. "Nee-kamp referendum komt met nieuw Oekraïne-voorstel | NOS". *nos.nl*.
<http://nos.nl/artikel/2097836-nee-kamp-referendum-komt-met-nieuw-oekraïne-voorstel.html> (8 mei 2016).
- Referendum commissie. 2016. "Referendum over de associatieovereenkomst EU-Oekraïne".
<http://www.referendum-commissie.nl/referendum-6-april-2016/associatieovereenkomst-eu-oekraïne/> (11 april 2016).

Tempelman, Olaf. 2016. "Eurosceptici hebben hun eigen naïeve utopie". *Volkskrant*.

<http://www.volkskrant.nl/buitenland/eurosceptici-hebben-hun-eigen-naieve-utopie~a4265920/> (4 april 2016).

Voermans, W.J.M. 2015. "De Grondwet artikel 81".

<http://www.nederlandrechtsstaat.nl/module/nlrs/script/viewer.asp?soort=commentaar&artikel=81#> (29 maart 2016).

5.2 Bronnen gebruikt in de database

BNR. 2015. "Jan Roos: 'Nog maar 27.000 handtekeningen'". *BNR.nl*.

[http://www.bnr.nl/feeds/audio/284667-1509/roos-dit-is-geen-anti-eu-of-anti-oekrane-campagne-dit-is-een-manier-om-hier-als-bevolking-iets-over-te-zeggen./BINARY/Roos:+\"Dit+is+geen+anti-EU+of+anti-Oekraïne+campagne,+dit+is+een+manier+om+hier+als+](http://www.bnr.nl/feeds/audio/284667-1509/roos-dit-is-geen-anti-eu-of-anti-oekrane-campagne-dit-is-een-manier-om-hier-als-bevolking-iets-over-te-zeggen./BINARY/Roos:+\) (9 mei 2016).

Burgercomité EU. 2016. "Stemmen of Slikken | Aflevering 5 - Pepijn van Houwelingen".

YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=UO5wGkD-Jnc> (9 mei 2016).

———. 2016. "Jan Roos | Interviewserie Stemmen of Slikken". *YouTube*.

<https://www.youtube.com/watch?v=uNZKS-qVE6Q> (9 mei 2016).

———. 2016. "Thierry Baudet | Interviewserie Stemmen of Slikken". *YouTube*.

<https://www.youtube.com/watch?v=oGTvOx4VmEg> (31 mei 2016).

———. 2016. "Jort Kelder | Stemmen of Slikken Aflevering 11". *YouTube*.

https://www.youtube.com/watch?v=uGhuQ_dCImU (9 mei 2016).

———. 2016. "Bart Nijman aka Van Rossem - Stemmen of Slikken Aflevering 10". *YouTube*.

<https://www.youtube.com/watch?v=CJyzeFlwl7o> (18 april 2016).

———. 2016. "Stemmen of Slikken | Aflevering 3 - Harry van Bommel". *YouTube*.

<https://www.youtube.com/watch?v=P2BalhwMfEQ> (9 mei 2016).

Dongen, Menno van. 2016. "De lessen van GeenPeil". *Volkskrant*: 12–15.

Dixhoorn, Arjan van, en Beata Supheert. 2016. "Red de democratie, stem 'nee' op 6 april".

Trouw: 23.

Dixhoorn, Arjan van, Pepijn Van Houwelingen, en Beata Supheert. 2016. "Regering speelt

vals om ja-stem af te dwingen". *Volkskrant*: 21.

- Geenstijl.nl. 2016. "Gesprek op Niveau - Jan Roos en Harry van Bommel". *YouTube*.
<https://www.youtube.com/watch?v=dwT6XAUmAVQ> (9 mei 2016).
- . 2016. "Gesprek op Niveau - Jan Roos en Harry van Bommel". *YouTube*.
https://www.youtube.com/watch?v=LP7u_nSkCFg (9 mei 2016).
- Heck, Wilmer. 2016. "Oekraïne kan ons niets schelen". *NRC-Handelsblad*: 6–7.
- Kelder, Jort. 2016. "Referendum Associatieverdrag Oekraïne met Jort Kelder en Michiel van Hulten". *YouTube*. <https://www.youtube.com/watch?v=0MkLxnrK1H4> (9 mei 2016).
- Keultjes, Hanneke. 2016. "De politieke elite maakt daar de dienst uit". *Algemeen Dagblad*: 10.
- Kockelmann, Sven. 2016. "Oog in oog met Jort Kelder". *YouTube*.
<https://www.youtube.com/watch?v=tw6shgy0IMg> (9 mei 2016).
- Nijman, Bart. 2016. "Allesomvattende analyse van het associatieverdrag". *geenstijl.nl*.
http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2016/03/alptekin_en_russell_nemen_het_woord.html (9 april 2016).
- Rueb, Thomas. 2016. "Rutte, het wordt tijd dat je luistert naar de wil van het volk". *NRC-Handelsblad*: 6–7.
- Rueb, Thomas. 2016. "Dit is een cijfer aan politici, dit zegt hoe wij over hen denken". *NRC-Next*: 4–5.
- Rusman, Floor, en Philip de Witt Wijnen. 2016. "Daar mag best voor geklapt worden". *NRC-Handelsblad*: 6–7.
- Sluis, Bas van. 2016. "Gebrek inspraak EU aan kaak stellen". *Dagblad van het Noorden*: 2.
- Ulko Jonkers. 2016. "' Als we nee zeggen, komt er een écht handelsverdrag met Oekraïne voor terug '". *Financieel dagblad*: 9.
- Visser, Jeroen. 2016. "Kamer: geen ratificatie verdrag met Oekraïne". *Volkskrant*: 2.